

ЄВРОРЕГІОН «ВЕРХНІЙ ПРУТ»: ДОСВІД, ОСОБЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА

Чернівецький регіональний центр
перепідготовки та підвищення
кваліфікації працівників органів
державної влади, органів місцевого
самоврядування, державних
підприємств, установ та організацій

Представництво Фонду Ганса Зайделя
в Україні, Республіці Молдова
та Румунії

ЄВРОРЕГІОН «ВЕРХНІЙ ПРУТ»: ДОСВІД, ОСОБЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА

Чернівці
«Букрек»
2020

Рекомендовано Навчально-методичною радою Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій (протокол № 1 від 28 жовтня 2020 р.)

Укладачі висловлюють щирю вдячність Представництву Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії, за підтримку у розробленні і виданні цієї книги

Укладачі:

Сергій Гакман – кандидат історичних наук, доцент, заступник директора Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій;

Наталія Нечасєва-Юрійчук – кандидат історичних наук, начальник редакційно-видавничого відділу Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, доцент кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Зіновій Бройде – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, директор Чернівецького державного науково-технічного центру «Екоресурс».

Науковий редактор:

Микола Ярмистий – кандидат наук з державного управління, директор Чернівецького регіонального центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій.

Є 24 **«Єврорегіон «Верхній Прут»:** досвід, особливості, виклики, шляхи інтенсифікації співробітництва. Інформаційно-аналітичний видання / Укл. Гакман С. М., Нечасєва-Юрійчук Н. В., Бройде З. С. / Наук. ред. Ярмистий М. В. Чернівці: «Букрек», 2020. 36 с.

У інформаційно-аналітичному виданні зібрані матеріали про створення, структуру та основні напрямки діяльності Єврорегіону «Верхній Прут». Окрема увага звернена на особливості Єврорегіонів за участі адміністративно-територіальних одиниць України, Республіки Молдова та Румунії і виклики їх ефективної діяльності.

У збірнику узагальнені пропозиції, висловлені учасниками міжнародного круглого столу «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвяченого 20-ти річчю його утворення, який відбувся 22 вересня 2020 р.

Видання розраховане на працівників сфери публічної служби, працівників державних установ, членів громадських організацій, наукових і педагогічних кадрів, експертів, усіх, хто цікавиться проблемами міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, усіх зацікавлених проблемами розвитку сучасної політичної науки.

УДК 339.94(477+478+498-04)

© Чернівецький регіональний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій;

© Представництво Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії, 2020.

© Укладачі, 2020.

© Видавничий дім «Букрек», 2020.

Зміст

Передмова	4
Вступ.....	5
Як виникли єврорегіони?	6
Єврорегіони України, Республіки Молдова та Румунії	8
Створення Єврорегіону «Верхній Прут»	9
Структура та особливості Єврорегіону	10
Перші кроки Єврорегіону «Верхній Прут»	13
Реалізація програм транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства	14
Участь інститутів громадянського суспільства у транскордонній співпраці	17
Європейські парадигми транскордонного співробітництва та Україна	19
Виклики ефективній роботі єврорегіону.....	25
<i>Додаток 1. Пропозиції, висловлені учасниками міжнародного круглого столу «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвяченого 20-ти річчю його утворення, який відбувся 22 вересня 2020 р.</i>	<i>28</i>
<i>Додаток 2. Рішення Ради Єврорегіону «Верхній Прут» «Про пріоритетні сфери економічної та соціальної діяльності в Єврорегіоні «Верхній Прут» від 30 листопада 2000 р. № 8/2000.</i>	<i>33</i>

ПЕРЕДМОВА

22 вересня 2020 р. відбувся міжнародний круглий стіл «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвячений 20-ти річчю його утворення. Круглий стіл організований Чернівецьким регіональним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії,

Метою проведення круглого столу була інтенсифікація українсько-молдовсько-румунського транскордонного співробітництва через посилення розуміння європейських стандартів демократії, політичний діалог, визначення заходів, необхідних для активізації діяльності Єврорегіону «Верхній Прут».

У роботі круглого столу взяли участь експерти, посадовці, представники інститутів громадянського суспільства прикордонних регіонів України, Республіки Молдова та Румунії

В ході засідання круглого столу обговорювалися наступні проблеми:

- Сучасні виклики та необхідність втілення нової архітекtonіки Єврорегіону «Верхній Прут» в контексті європейських тенденцій посткризового розвитку;
- Економічні та інфраструктурні моделі тристоронньої євро-регіональної співпраці;
- Потенціал транскордонної взаємодії громад та інститутів громадянського суспільства на території Єврорегіону «Верхній Прут».

Чернівецький регіональний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій узагальнив пропозиції учасників круглого столу та підготував до видання дану брошуру.

Вступ

Інтеграція в цивілізоване європейське співтовариство передбачає проведення активної політики добросусідства. Якщо добросусідство фіксує характер взаємин з державами-сусідами, то регіональне співробітництво акцентує увагу на механізмах зміцнення добросусідських відносин. Регіональне, зокрема транскордонне співробітництво, покликане заповнити ці відносини постійно зростаючим потенціалом взаємодії і взаємозалежності.

Транскордонне співробітництво є ключовим спільним інструментом політики згуртованості та сусідства ЄС, який став одним із пріоритетів державної регіональної політики України задовго до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Транскордонне співробітництво спрямоване на поглиблення взаємодії з соціально-економічних, екологічних та безпекових питань в регіонах України, що межують з країнами-членами ЄС та з країнами Східного партнерства. За сьогоdnішніх умов воно покликане стати більш ефективним засобом європейської та євроатлантичної інтеграції України, її регіонів і громад.

Єврорегіони, серед усіх форм регіонального транскордонного співробітництва на рівні місцевих органів влади, мають досить високий рівень інституціоналізації. Вони сприяють вирішенню, принаймні, двох принципових завдань. Перше – приведення суб'єктів об'єднаної Європи до форм, найбільш прийнятних для їх економічної самодостатності. Друге – це відпрацювання механізму співробітництва і взаємодії, який характерний для вже існуючих технологій в Євросоюзі. Встановлення такого типу співробітництва в рамках відповідної діяльності європейських інститутів забезпечує для них постійне узгодження із сучасними європейськими стандартами.

Як виникли єврорегіони?

Єврорегіональний рух, спрямований на покращення вже існуючих механізмів взаємодії між окремими адміністративно-територіальними одиницями і національними спільнотами, а також на ліквідацію існуючих бар'єрів в торговельно-економічній і у всіх інших, пов'язаних з нею сферах, виник ще у середині 50-х рр. XX століття, майже одночасно з формуванням Європейського Співтовариства. Паралельно з генеральним процесом формування сьогодишнього ЄС створювався додатковий «дисипативний» канал, по якому негативна «енергія» прикордонної напруженості, міжнаціональних непорозумінь та економічних протиріч могла б швидко трансформуватися у нові механізми співпраці, перерозподілу капіталу (в першу чергу, взаємовигідних транскордонних інвестицій) тощо. Одночасно цей процес стимулював культурне, наукове і освітнє співробітництво та міжетнічні взаємини, сприяючи цим загальноєвропейському процесу.

У 1958 р. був створений перший єврорегіон на базі прикордонних територій на німецько-голландському кордоні. У 1971 р. було укладено Договір про створення Асоціації прикордонних європейських регіонів зі штаб-квартирою у Бонні. У 1973 р. відбулася Конференція морських периферійних регіонів, основні ідеї якої були реалізовані створенням у 1981 р. Європейської хартії узбережжя (в якій беруть участь 29 регіонів з дев'яти держав). Сьогодні в Європі існує понад 30 подібних структур регіонального співробітництва. До прикладу, лише біля східного кордону Німеччини, федеративна структура якої полегшує цю форму співпраці, працюють вісім єврорегіонів. На початку 1990-х рр. був створений польсько-чесько-німецький єврорегіон Ніса, польсько-українсько-білоруський єврорегіон «Буг» та Карпатський єврорегіон. При цьому Карпатський єврорегіон, що виник у 1990-1991 рр. на базі розроблених угорських і польських проєктів, є першою організацією цього типу, в якій, поруч із регіонами Угорщини, Польщі, Словаччини і, з недавнього часу, Румунії, взяли участь і прикордонні області України (Львівська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька).

Рада Європи, Європейський Союз і Організація з Безпеки та Співробітництва в Європі (ОБСЄ) – три організації європейської інтеграції, які надають транскордонній співпраці велике значен-

ня. На рівні Ради Європи створений Конгрес місцевих і регіональних органів влади, який, згідно свого статуту, прийнятого 3 червня 1994 р., є консультативним органом, що здійснює свою діяльність за допомогою двох палат: Палата місцевих органів влади і Палата регіонів. Серед його цілей передбачена й участь місцевих і регіональних спільнот в реалізації ідеї ще більшого єднання Європи. На рівні Європейського Союзу, Маастрихтський договір в абзаці XVII розділу 4 передбачає створення Комітету регіонів з дорадчим статусом з представників місцевих і регіональних органів влади. На рівні ОБСЄ увага до транскордонного співробітництва відображена у цілому розділі під назвою «ОБСЄ і регіональне та транскордонне співробітництво» (розділ IX), рішення Гельсінського саміту 1992 р., в якій зазначено, що «ці дії [співпраця] представляють собою ефективне сприяння принципам і цілям ОБСЄ і введенню в дію та розвитку функцій ОБСЄ».

Ціла низка багатосторонніх європейських конвенцій так само містить деякі положення, які стосуються цієї форми регіонального співробітництва. Наприклад, Європейська Хартія місцевої автономії, укладена у 1985 р. в Страсбурзі, у статті 10 передбачає право місцевих громад «приєднатися до міжнародної асоціації місцевих громад», право, яке «необхідно визнати у кожній країні» (частина 2), як і рішення, згідно з яким «місцеві спільноти можуть ... співпрацювати зі спільнотами інших держав» (частина 3).

Положення, що стосуються транскордонного співробітництва також зустрічаються і в Європейській Хартії регіональних або міноритарних мов (стаття 71 та стаття 14), а також у рамковій Конвенції щодо захисту національних меншин (стаття 17 та 18).

Найповнішим міжнародним документом з даного питання є Європейська Рамкова конвенція з транскордонного співробітництва місцевих громад або властей (Мадрид 21 травня 1980 р.). У статті 2 Конвенції дано визначення терміну «транскордонне співробітництво» як «будь-яка узгоджена діяльність, яка веде до зміцнення і розвитку відносин сусідства між територіальними громадами або властями, які залежать від двох або кількох Договірних Сторін, а також укладання угод, корисних у цьому сенсі». Конвенція передбачає і способи встановлення транскордонного співробітництва: або міждержавні угоди, або угоди (договори, контракти) між зацікавленими місцевими органами влади, надаючи у цьому сенсі і орієнтовні моделі. У міжнародній

практиці існує ряд прикладів, які інспірували розробників політичної українсько-румунської угоди: французько-іспанська угода про транскордонне співробітництво між територіальними одиницями (Байон, 1995), польсько-українська угода про створення Єврорегіону Буг (Луцьк, 1995), багатостороння угода про створення Карпатського єврорегіону і т.д.

Чимало єврорегіонів сьогодні залишаються дієвими інструментами транскордонної співпраці.

Єврорегіони України, Республіки Молдова та Румунії

Першим єврорегіоном, до складу якого увійшли адміністративно-територіальні одиниці України та Румунії, став Карпатський Єврорегіон, який об'єднав прикордонні адміністративно-територіальні одиниці п'яти держав – Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька області). Він був створений 14 лютого 1993 р. у м. Дебрецен (Угорщина) підписанням міністрами закордонних справ України, Польщі та Угорщини відповідної декларації.

Другим єврорегіоном за участю українських адміністративно-територіальних одиниць став єврорегіон «Буг», створений у Луцьку у 1995 р. спочатку як польсько-український, до складу якого увійшли Волинська область України та Люблінське воєводство Польщі, а згодом як польсько-українсько-білоруський (до якого у квітні 1998 р. приєдналася Брестська область Білорусі).

Третім єврорегіоном, до складу якого увійшли українські території, був єврорегіон «Нижній Дунай». 14 серпня 1998 року, після річної роботи сторін щодо вивчення національного законодавства трьох країн та визначення основних напрямків співробітництва, у румунському місті Галац була підписана угода про формування єврорегіону, до складу якого увійшли Одеська область України, райони Вулканешть, Кагул і Кантемир Республіки Молдова та повіти Бреїла, Галаць і Тульча Румунії. Внаслідок дворазового проведення адміністративної реформи у Республіці Молдова цю державу представляли три райони, згодом – один повіт і знову – три райони, які, відповідно до положень Статуту, ставали правонаступниками попередніх територіальних формувань у структурах Єврорегіону «Нижній Дунай».

Останнім, після досить складного переговорного процесу, що тривав майже три роки, 22 вересня 2000 р. був утворений Єврорегіон «Верхній Прут», членами якого стали Чернівецька область України, Белцький і Єдинецький повіти Республіки Молдова, а також Ботошанський і Сучавський повіти Румунії. Восени 2003 р. замість зазначених двох молдовських повітів, після проведення у сусідній державі чергової адміністративно-територіальної реформи, до Єврорегіону приєдналися шість новостворених районів і муніципій Белць. Також до його складу увійшла Івано-Франківська область України, а за кілька років – ще один район Республіки Молдова – Синджерейський.

Слід зазначити, що Чернівецька область, Ботошанський та Сучавський повіти одночасно є членами Карпатського єврорегіону. Створення єврорегіонів в Україні відбувалося в умовах зміни концептуального бачення можливостей транскордонної співпраці. Подальші події в Україні вивели на поверхню нові виклики ефективній діяльності єврорегіонів, що вплинуло на організацію та здійснення транскордонної співпраці з боку української сторони.

Створення Єврорегіону «Верхній Прут»

На завершальному етапі переговорів щодо підписання українсько-румунського базового політичного договору було зініційовано включення у текст договору пункту про створення двох єврорегіонів «Верхній Прут» та «Нижній Дунай».

Згодом вищезгадана ініціатива відобразилась у статті 8 Договору про відносини добросусідства і співробітництва між Україною та Румунією, підписаного у Констанці 2 червня 1997 р. У ній, зокрема, зазначалося: «Договірні сторони відповідно до положень Європейської Рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями заохочуватимуть і підтримуватимуть безпосередні контакти та взаємовигідне співробітництво між адміністративно-територіальними одиницями України і Румунії, зокрема у прикордонних зонах. Вони також сприятимуть співробітництву між адміністративно-територіальними одиницями обох держав в рамках існуючих, а також новостворюваних єврорегіонів «Верхній Прут» і «Нижній Дунай», до участі в яких можуть запрошуватись адміністративно-територіальні одиниці інших

зацікавлених держав. Договірні Сторони діятимуть у напрямку включення цього співробітництва в рамки відповідної діяльності європейських інституцій».

Проблема створення Єврорегіону «Верхній Прут», як і Єврорегіону «Нижній Дунай», обговорювалась також на зустрічі Президентів України, Республіки Молдова та Румунії, яка відбулася 3-4 липня 1997 р., і також була відображена у Протоколі про тристороннє співробітництво між урядами України, Республіки Молдова та Румунії, який був підписаний у рамках цієї зустрічі і яким було прийнято рішення про приєднання до вищеназваних єврорегіонів прикордонних адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова.

Проект Єврорегіону «Верхній Прут» органічно вписується в систему сучасних європейських пріоритетів регіонального співробітництва, розбудови системи європейської безпеки та вдосконалення транскордонних фінансово-економічних, комунікаційних і природоохоронних відносин.

Метою створення Єврорегіону «Верхній Прут» є розширення існуючих субрегіональних зв'язків та сприяння подальшому розвитку транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць держав-засновників, окремих міст, інших населених пунктів, органів місцевого самоврядування, державного управління, окремих установ, підприємств, неурядових і громадських організацій, національних меншин та окремих громадян у сферах економіки, освіти, науки, культури і спорту, а також розбудова нових механізмів міждержавного співробітництва та безпечний сталий (самовідтворюючий) розвиток регіону в рамках інтеграції до сучасного загальноєвропейського процесу.

Структура та особливості Єврорегіону

Структура єврорегіону «Верхній Прут» побудована наступним чином: Рада керівників адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону – Рада Єврорегіону; Виконавчий Голова Ради Єврорегіону; Секретаріат Ради Єврорегіону; чотири Робочі Комісії Єврорегіону:

- Робоча Комісія з питань економіки, інфраструктури і туризму;
- Робоча Комісія з питань екологічної безпеки, охорони довкілля, сталого (самовідтворюючого) розвитку регіону та діяльності Екоєврорегіону;

- Робоча Комісія з питань науки, освіти, культури, охорони здоров'я, спорту та молоді;

- Робоча Комісія з питань розвитку міжрегіональних і міжнаціональних зв'язків, місцевого самоврядування та засобів масової інформації.

Для виконання конкретних проєктів, програм чи окремих завдань за рішеннями Ради Євроregionу чи відповідних Робочих Комісій було передбачено можливість створення Експертних (робочих) груп.

Євроregion «Верхній Прут», як і інші євроregionи на західних кордонах України, має певні особливості. Першою особливістю є те, що процес його утворення був ініційований зверху, тобто центральними органами влади. У цьому, щоправда, є й позитивні моменти, оскільки з одного боку, це свідчить про те, що на рівні вищих органів влади присутнє певне усвідомлення у необхідності більш широкої участі у євроregionальних проєктах. Це надзвичайно важливо як з точки зору налагодження децентралізації процесу державного управління в цих країнах, так і у плані налагодження добросусідських відносин між сусідніми державами. З іншого боку, це стало позитивним і суттєвим імпульсом, оскільки на посткомуністичному просторі зберігалися побоювання виявлення ініціативи з боку місцевих властей та свавілля центральної бюрократії. Водночас, в цьому був і негативний аспект, оскільки місцеві органи влади були залучені до цього процесу зверху, без глибинного внутрішнього усвідомлення необхідності такої діяльності.

Другою відмінністю є те, що євроregionи несуть в собі не тільки риси євроregionів як співпрацюючих територій, а й співпрацюючих regionів. Тобто, євроregionи включають в цілому прикордонні regionи, в яких представлені етнічні спільноти, що мають за лінією кордону основну частину свого етносу чи «історичну Батьківщину», де вони виступають як титульна нація. Дана обставина характерна і для інших євроregionів Центрально-Східної Європи.

Третьою відмінністю є те, що в Євросоюзі євроregionи створювалися на території 10-15 кілометрів у глибину кожної з держав, що співпрацюють; у нашому ж випадку глибина євроregionів набагато більша.

Четвертою особливістю є те, що у державах Євросоюзу головна мета євроregionів полягала виключно в економічному зростанні територій, в той час як цілі діяльності цих євроregionів більш ба-

гатогранні. Вони охоплюють і економічні, і екологічні, і національно-культурні, і соціально-психологічні, і фінансові сфери.

П'ятою особливістю є відсутність (або практична відсутність) досвіду реалізації подібного транскордонного співробітництва, оскільки досвід співробітництва соціалістичного періоду складно застосувати.

Шостою особливістю єврорегіонів на посткомуністичному просторі є залучення до їх робочих органів посадовців за практичної відсутності представництва інститутів громадянського суспільства.

Принциповою відмінністю Єврорегіону «Верхній Прут» є відкритість для спільного партнерства його членів з регіональними структурами інших країн Європи, зокрема Федеральною австрійською землею Карінтія і німецьким округом Швабія землі Баварія для повноцінної реалізації можливостей, передбачених II Протоколом до Мадридської конвенції. На Саміті Президентів України, Республіки Молдова та Румунії в Ізмаїлі 3-4 липня 1997 р. була підтримана ідея щодо створення у складі Єврорегіону «Верхній Прут» якісно нової моделі Екоєврорегіону зі сталого соціально-економічного і просторового розвитку та техногенно-екологічної безпеки у транскордонних басейнах основних приток Дунаю та Дністра.

Зазначимо, що вже через місяць після утворення Єврорегіону його спільна делегація, разом з делегацією Карпатського єврорегіону, взяла участь у Форумі та Саміті Центральноевропейської Ініціативи в Будапешті. Опрацьовані на ньому розробки та рішення дозволили Раді Єврорегіону «Верхній Прут» 30 листопада 2000 р. ухвалити рішення про пріоритетні сфери економічної та соціальної діяльності Єврорегіону.

На цій підставі та за подальшими напрацюваннями розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2002 р. № 59-р було доручено «експериментальне опрацювання в межах зазначеного єврорегіону механізмів транскордонного співробітництва як елементів процесу європейської інтеграції і розбудови регіональної політики». Означений пілотний статус Єврорегіону був також підтриманий постановою Уряду Республіки Молдова від 11 березня 2003 р. № 264.

Перші кроки Єврорегіону «Верхній Прут»

З самого початку створення Єврорегіону сторони намагалися покращити умови співпраці. За рішенням Ради Єврорегіону та за підтримки регіональних органів місцевого самоврядування з 1 липня 2001 р. були скасовані місцеві збори і платежі при перетині державного кордону для місцевих жителів і юридичних осіб, зареєстрованих на території Єврорегіону. Були визначені загальні пріоритети і механізми їх реалізації, а також списки потенційних пріоритетних проєктів. З метою популяризації транскордонної економічної співпраці було ініційовано створення Асоціації торговельно-промислових палат Єврорегіону. Особливість полягає в тому, що створення цієї асоціації відбулося до офіційного конституювання Єврорегіону «Верхній Прут». Крім того, Чернівецькою торговельно-промисловою палатою було ініційовано збір інформації з подальшим виданням каталогу товаровиробників Єврорегіону. За ініціативою Палати щорічно, шляхом ротації, проводилися трьохсторонні українсько-румунсько-молдовські бізнес-форуми.

Успішно проводилися міжнародні виставки «Вироблено в Єврорегіоні «Верхній Прут». Традиційним стало проведення Днів Єврорегіону у всіх адміністративно-територіальних одиницях його ареалу, під час яких особлива увага приділялася економічній співпраці прикордонних підприємців.

Особливе місце в діяльності Єврорегіону було відведене захисту прав етнонаціональних та конфесійних спільнот, збереженню їх культурної та духовної спадщини по різні боки кордону. Так, 8-9 червня 2001 р. в Чернівцях була організована міжнародна наукова конференція «Етнічні взаємини на території Єврорегіону «Верхній Прут», за результатами якої було видано збірник наукових праць інтегрально українською та румунською мовами.

Проблеми екологічної безпеки, захисту довкілля, поводження з водними ресурсами, сталого розвитку також були серед пріоритетних напрямків діяльності Єврорегіону.

Проте з часом активність єврорегіону значно зменшилася, істотних змін в економічному співробітництві, які б збільшували надходження в державний і місцеві бюджети, не відбулося. З різних причин, потенціал транскордонної співпраці трьох країн не використовувався на повну силу.

Пов'язано це, на наш погляд, з досить слабким включенням до діяльності Єврорегіону широкої громадськості, засобів масової інформації, великими масштабами Єврорегіону та великою кількістю територіальних акторів (особливо після чергової адміністративно-територіальної реформи в Республіці Молдова та приєднання до Єврорегіону Івано-Франківської області).

Реалізація програм транскордонного співробітництва Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства

За період діяльності Єврорегіону відбулися певні зміни і на державному рівні країн, чії адміністративно-територіальні одиниці є членами Єврорегіону «Верхній Прут». Так, Румунія стала членом ЄС та НАТО, що об'єктивно сприяло спрямуванню внутрішнього соціально-економічного розвитку в напрямку до європейських норм та стандартів, коригування зовнішньої політики, появи нових можливостей для формування сприятливої політики добросусідства. Вступ Румунії до ЄС став своєрідним викликом для членів Єврорегіону з України та Республіки Молдова, які не були готові до швидкого впровадження європейських норм та стандартів у взаєминах партнерів. Особливою проблемою у тристоронніх відносинах стало запровадження візового режиму для в'їзду в Румунію за європейськими стандартами для українських та молдовських партнерів (дане питання втратило свою гостроту із підписанням договорів з Європейським Союзом про безвізовий режим для громадян Республіки Молдова, а згодом - і України).

Разом з тим досвід євроінтеграції Румунії став корисним і для України, і для Республіки Молдова. Зокрема, у таких сферах, як:

- здійснення реформ системи державного управління та місцевого самоврядування в напрямку підвищення їхньої функціональної ефективності та рівня демократичності;
- адаптація законодавства до норм Євросоюзу;
- вирішення традиційної низки спірних питань двосторонніх відносин з Румунією як з членом ЄС, оновлення договірно-правової бази двостороннього співробітництва;
- вступ Румунії до ЄС та набуття нею права голосу на основі принципу квот у керівних органах ЄС стало інструментом захисту та просування деяких інтересів України у процесі формування політики ЄС;

- формування нових фінансових, організаційних та технічних інструментів ЄС, Європейського Інструмента Сусідства та Партнерства сприятимуть поширенню зони добробуту на Схід, забезпеченню безпеки на кордонах Союзу, зокрема з Україною та Республікою Молдова, розширенню міжособистісних та соціальних контактів тощо.

Зміни, спричинені розширенням ЄС, відбулися і у сфері транскордонного співробітництва між країнами Центральної Європи та України. Починаючи з 2007 р. можна відзначити зростаючий темп транскордонної співпраці на рівні проектної діяльності і, як наслідок, – відносно швидкий темп коригування та європеїзації менталітету акторів, які докладають зусиль до міжрегіонального співробітництва. У цьому процесі надзвичайно важливу роль у транскордонному співробітництві адміністративно-територіальних одиниць України, Республіки Молдова та Румунії відіграли програми сусідства та прикордонного співробітництва в рамках Європейського Інструмента Сусідства та Партнерства (ЄІСП).

Серед перших програм, до яких були долучені прикордонні території України, були Програми сусідства ЄС PHARE CBC 2004-2006. В цей час з 12 програм сусідства Україна брала участь у чотирьох. Найбільш суттєвими у нашому контексті стали програми сусідства «Румунія – Україна», в рамках яких вирішувались спільні для прикордонних регіонів завдання: стимулювання сталого економічного та соціального розвитку, співпраця у розв'язанні спільних проблем у сферах охорони довкілля, охорони здоров'я, захисту від організованої злочинності та боротьби з нею, у забезпеченні ефективного та надійного прикордонного контролю, у підтримці заходів на рівні місцевих громад.

В рамках Програми сусідства PHARE CBC Румунія – Україна було впроваджено 147 проектів 80-ма аплікантами за підтримки 95 партнерів з України, у т. ч., 38 – з Чернівецької, 33 – з Закарпатської, 13 – з Івано-Франківської та 11 – з Одеської областей. Найбільша кількість проектів була реалізована у Сучавському повіті (50 грантів). Як бачимо, найбільш інтенсивною дана співпраця відбувалася на території Єврорегіону «Верхній Прут».

Паралельно з програмами PHARE CBC, аплікантами яких могли бути лише представники Румунії (фінансування розповсюджувалося виключно на румунську сторону), розгорталася програма TACIS CBC. Програма TACIS була менш тривалою за часом та менш гнуч-

кою в плані фінансування, проте в її рамках вдалося реалізувати низку важливих проєктів у різних галузях. Безцінним став набутий українськими аплікатами досвід управління проєктами.

Згодом, програми сусідства 2004-2006 між Румунією та Україною, Румунією та Республікою Молдова були перегруповані у нову спільну операційну програму «Румунія - Україна - Республіка Молдова 2007 - 2013». Фінансові інструменти PHARE та TACIS були трансформовані в єдиний Європейський Інструмент Сусідства та Партнерства (ЄІСП), що, безумовно, покращило управління транскордонними проєктами та сприяло більш тісному залученню партнерів з різних країн. Її особливістю стали уніфіковані процедури для всіх країн-учасниць (фінансування, звітність тощо). Зазначимо, що в рамках ЄІСП Україна була учасником ще трьох програм транскордонного співробітництва: «Україна-Польща-Білорусь», «Україна-Угорщина-Словаччина-Румунія», «Чорне море».

Стратегія реалізації операційної програми ґрунтувалася на чотирьох ключових завданнях, а саме: сприяння економічному та соціальному розвитку регіонів по обидва боки спільного кордону; вирішення спільних проблем; забезпечення ефективних і захищених кордонів; сприяння місцевим прикордонним заходам у форматі «від людини до людини».

Спільна операційна програма «Румунія - Україна - Республіка Молдова. 2007 - 2013» Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства досягла вагомих результатів у подоланні прикордонних бар'єрів та обмежень, у покращенні рівня економічної конкурентоспроможності та екологічної безпеки, інтенсифікації рівня співробітництва у сфері політики, освіти та культури. На конкурс, який відбувався в два етапи, було спрямовано 1500 проєктних пропозицій, з яких для фінансування Програмою було відібрано 140 проєктів. Відібрані проєкти були успішно реалізовані 491 партнером з трьох країн-учасниць Програми. Зокрема, у рамках цієї програми ЄС у 2014-2017 рр. був здійснений великомасштабний протиповіневий проєкт East Avert, найбільший транскордонний проєкт, що охопив практично всю територію Євро регіону в трьох країнах.

Нові програми, керуючись принципами спадкоємності, були зосереджені на консолідації попередніх результатів і показників, досягнутих упродовж усього попереднього періоду дії ЄІСП. Загальні цілі програм були спрямовані на зростання економічного

розвитку і покращення якості життя людей, які живуть в межах території їх дії. Програми сприяли спільним інвестиціям в галузі економіки, освіти, культури, інфраструктури, туризму, охорони здоров'я, особливу увагу приділяючи зростанню рівня безпеки громадян трьох країн. Поділ колишньої тристоронньої програми на дві двосторонні забезпечив більші можливості всебічної участі зацікавлених осіб і потенційних бенефіціарів. Варто зазначити, що для кращого розвитку транскордонної співпраці у подальшому враховуватимуться уроки, засвоєні під час попередніх програм.

Упродовж 2018-2019 р. відбувалося узгодження проектних пропозицій транскордонних партнерів для їх подачі до конкурсного відбору проектів за Програмами Румунія - Україна та Румунія - Республіка Молдова. У 2020 р. почалося підписання контрактів за 13 проектами та їх реалізація. Очікуються результати конкурсного відбору проектів «hard».

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що програми сусідства Європейського Союзу значною мірою вплинули на пожвавлення транскордонного українсько-молдовсько-румунського співробітництва, на ефективну співпрацю місцевих та регіональних властей, громад, інститутів громадянського суспільства по різні боки кордону.

Хоча при реалізації проектів за європейськими програмами сусідства та партнерства часто не згадувався Єврорегіон «Верхній Прут», проте чимало з них виросло з ідей, які народжувалися при розробці пріоритетів діяльності Єврорегіону. Формування та подальша діяльність Єврорегіону сприяла подоланню негативних стереотипів взаємного сприйняття та заклала основи співпраці, взаєморозуміння та взаємодопомоги між органами влади та інститутами громадянського суспільства по різні боки кордону.

Участь інститутів громадянського суспільства у транскордонній співпраці

В успішній реалізації транскордонних ініціатив та проектів на території Єврорегіону «Верхній Прут» значну роль відіграли представники громадянського суспільства. На жаль, органи влади не одразу визнають ініціативу неурядових організацій брати участь у єврорегіональному русі. Це, у свою чергу, негативно впливає на віру представників громадських організацій в

свої сили і на їх бажання займатися транскордонною співпрацею. Так, наприклад, у 2009 р. виникла ідея створити Чернівецьку коаліцію неурядових організацій Єврорегіону «Верхній Прут». Створена коаліція внесла до Чернівецької обласної державної адміністрації пропозиції щодо включення представників громадських організацій до складу Робочих Комісій Єврорегіону «Верхній Прут». Проте, під час чергового засідання Ради Єврорегіону, на якому було затверджено його новий склад керівництва і робочих органів, пропозиції коаліції були проігноровані владою і до складу комісій не включили представників громадськості.

Двома роками пізніше, 22 січня 2011 р., у Чернівцях відбувся транскордонний семінар в рамках проекту «Неурядові організації та ЗМІ як фактор впливу на прозорість влади у формуванні громадянського суспільства», що реалізовувався Благодійним фондом «Суспільні ресурси та ініціативи» у партнерстві з Міжнародною асоціацією малого та середнього бізнесу «Small Euro Business» (Республіка Молдова), Благодійним фондом «Ана» (Румунія) та ЧОГО «Буковинські перспективи» (Україна), за фінансової підтримки Програми «Схід-Схід: партнерство без кордонів» (Міжнародний фонд «Відродження», Фонд Сорос-Молдова та Фонд Сорос-Румунія).

Під час роботи семінару була утворена Транскордонна платформа неурядових організацій з міжрегіонального співробітництва, яка ставила собі за мету сприяння сталому розвитку регіонів та громад Східної, Південно-Східної та Центральної Європи шляхом цілеспрямованої участі громадськості у міжрегіональному, транскордонному співробітництві та використанні можливостей та інструментів транскордонного співробітництва. Керуючись принципами участі громадянського суспільства, демократичності, толерантності, партнерства та прозорості, члени Платформи поставили перед собою завдання участі у розробці політики транскордонного співробітництва на європейському, національних та регіональних рівнях; делегування своїх представників до органів управління транскордонної співпраці; підвищення організаційної спроможності своїх членів у сфері розробки та реалізації транскордонних програм та проєктів; розвитку партнерських відносин між членами платформи для проєктної діяльності з міжрегіонального і транскордонного співробітництва; здійснення моніторингу дотримання регламентів та процедур, ефективності

виконання програм транскордонної співпраці; взаємодії з іншими платформами інститутів громадянського суспільства для розвитку транскордонного співробітництва.

Засновниками Платформи стали неурядові організації прикордонних територій України, Республіки Молдова та Румунії. Під час семінару була обрана координаційна рада Платформи, її керівний склад. Також були затверджені кандидатури представників неурядових організацій трьох країн, яких запропонували органам влади для включення від імені Платформи до складу чотирьох Робочих Комісій та Секретаріату Ради Єврорегіону «Верхній Прут» під час наступної ротації робочих органів Єврорегіону. Після підписання представниками 40 неурядових організацій трьох країн відповідних документів про персональні пропозиції Платформи, вони були вручені органам влади адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону «Верхній Прут». Проте кілька років не проводилися відповідні засідання (хоча відповідно до статутних вимог Єврорегіону вони повинні відбуватися щоквартально). Врешті решт, під час чергової ротації керівництва і робочих органів Єврорегіону і ці пропозиції були проігноровані органами влади.

Незважаючи на усі спроби, представники інститутів громадянського суспільства так і не потрапили до складу робочих органів Єврорегіону «Верхній Прут», хоча про їх потенціал співробітництва можна судити з кількості успішно реалізованих транскордонних проєктів.

Європейські парадигми транскордонного співробітництва та Україна

Користаючи можливості першої Угоди про партнерство та співробітництво між європейськими спільнотами та їх членами і Україною від 16 квітня 1994 р., а також перший досвід проєктів TACIS/PHARE CBC та інших відповідних програм ЄС, ініціатива створення Карпатського Єврорегіону поширилась у суцільну систему інших єврорегіонів, яка охоплює сьогодні всі суміжні прикордонні регіони України та країн ЄС і НАТО (Єврорегіони «Буг», «Верхній Прут» та «Нижній Дунай»). На основі цих здобутків транскордонне співробітництво було визнане ключовим елементом регіональної політики вже в першій Програмі інте-

грації України з ЄС, затвердженій Указом Президента України від 14 вересня 2000 р. № 1072 та у Концепції державної регіональної політики, затвердженій подібним Указом від 21 травня 2001 р. № 341.

Ці можливості та очікування були обговорені з відповідними інституціями ЄС і НАТО, а також на міжурядовому рівні з державами-членами Євросоюзу, включаючи всіх сусідів України. На цій основі, Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 14 лютого 2002 р. № 59-р доручив українським членам Єврорегіону «Верхній Прут» «експериментальну розробку механізмів транскордонного співробітництва (ТКС) як елементів процесів європейської інтеграції та розвитку регіональної політики».

Зазначимо, що на перші виклики формування Інструменту сусідства і партнерства ЄС, Україна у 2003 р. визначила транскордонне співробітництво одним з ключових пріоритетів співпраці з ЄС, а у 2004 р. був ухвалений Закон «Про транскордонне співробітництво», ініційований Чернівецькою областю. Згодом, у 2018 р., цей Закон був доповнений положеннями, що дозволяють створювати Європейські об'єднання територіального співробітництва з регіонами країн ЄС та Єврорегіональні об'єднання з країнами Ради Європи.

Відповідаючи потребам Східного партнерства, за спільними розробками з Асоціацією європейських прикордонних регіонів та з Центральноевропейською ініціативою, Україна також поширила ці розробки для ширшого транскордонного співробітництва з білоруськими сусідами в єврорегіонах «Буг» та «Дніпро», з молдовськими – через вищезгадані єврорегіони «Верхній Прут» та «Нижній Дунай», а також Єврорегіон «Дністер/Ністру». Були також здійснені спроби створення Чорноморського єврорегіону.

Згодом, після утворення Міністерства регіонального розвитку України (2007 р.) розпочалась підготовка Меморандуму взаєморозуміння для встановлення Діалогу про регіональну політику та розвиток регіональної співпраці між Міністерством та Європейською Комісією. Підписаний 22 липня 2007 р. Меморандум передбачає «посилення транскордонного співробітництва та соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, а також сприяння транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному співробітництву як важливому інструменту сталого територіального розвитку». Користуючись такою можливістю Чернівецька область ініціювала наступні кроки української сторони:

- Парламентські слухання і затвердженням відповідної постанови Верховної Ради України (27.06.2007 р. №1242);
- відображення потенціалу транскордонного співробітництва регіонів України та єврорегіонів за участі її адміністративно-територіальних одиниць у SWOT-аналізі планування ТКС в країнах Центральної Європи (опубліковано Радою Європи у 2009 р.);
- розробку Методичних рекомендацій щодо координації транскордонного співробітництва з використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку ТКС (затверджені наказом Мінрегіону України від 27.01.2009 р. № 46), а також Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонної кластеризації (затверджена Рішенням Колегії Мінрегіону України від 17.09.2009 р. № 46).

Перший досвід участі у згаданих програмах Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства, а також подальші спроби залучення українських учасників до Центральної та Південно-Східної програм Interreg були відображені та обговорені у 2009-2011 рр. в рамках Відкритих днів ЄС та ключових початкових подій Східного партнерства у Брюсселі. Їх результати стали наріжним каменем для активної ролі України з 2009 р. у формуванні Стратегії Європейського Союзу щодо Дунайського Регіону (EUSDR) (Декларація Бухарестського Саміту від 8 листопада 2010 р. та Висновки Ради ЄС від 13 квітня 2011 р.).

Одночасно регіони України та інститути громадянського суспільства були залучені до формулювання пріоритетних напрямків EUSDR, планування діяльності та узгодження рекомендацій щодо фінансування ключових проєктних ініціатив, а також до обговорень з Європейською Комісією, Комітетом регіонів та Європейським економічним та соціальним комітетом.

Пріоритет розвитку прикордонних територій та сталого розвитку регіонів знайшов своє відображення в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, в якій сторони задекларували підтримку транскордонного та міжрегіонального співробітництва (глава 27 розділу V «Економічне та галузеве співробітництво»). Згодом, внаслідок парламентських слухань від 8 червня 2016 р. була ухвалена Постанова Верховної Ради України від 21 вересня 2016 р. № 1537 із вичерпними рекомендаціями Верховній Раді, урядовим, регіональним та місцевим владам і громадам (враховуючи кардинальні процеси децентралізації в Україні) щодо поглиблен-

ня усіх існуючих форм транскордонної співпраці, спрямованих на втілення Угоди про асоціацію та ефективну реалізацію спільних пріоритетів Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону.

Презентація і обговорення українських розробок на форумах EUSDR та на засіданнях відповідних Наглядових груп за її пріоритетними напрямками дозволили сформулювати у листопаді 2019 р. українські пропозиції до переглянутого Плану дій EUSDR на 2021-2027 рр.

В останні роки підтримка транскордонної співпраці з боку ЄС послідовно зростає. На сьогоднішній день Україна бере участь у чотирьох спільних операційних та регіональних програмах, що фінансуються ЄС у 2014-2020 рр., а також у Дунайській транснаціональній програмі (Interreg V – В Дунай – CCI2014TC16M6TN001), три з яких є доступними для членів Євро регіону «Верхній Прут».

Водночас вже проголошено залучення України до імплементації Європейської Зеленої угоди (з інтеграцією її пріоритетів до нових платформ Наступного покоління та Справедливого переходу ЄС). Однак, набутий досвід розбудови транскордонного співробітництва, на наш погляд, вимагає суттєвого покращення координації різних інструментів ЄС та українських проєктів територіального рівня для забезпечення синергетичного сприяння як з боку ЄС, так і в самій Україні. Ця суттєва системна вимога могла б відіграти ключову роль для подальшого успіху ТКС між ЄС і Україною, якщо сторони знайдуть можливість подолати попередні приклади неврахування програмами Європейського Інструменту Сусідства ключових проєктів, рекомендованих 14 країнами EUSDR (включаючи Україну, Республіку Молдова та Румунію). Водночас, цілі ТКС як механізму сусідства ЄС все ще не пов'язані системно з іншими інструментами ЄС, доступними для України.

Враховуючи важливість транскордонного співробітництва і для європейської інтеграції України, Чернівецька область виступила з ініціативою щодо перетворення існуючих Агенцій регіонального розвитку в областях України в Офіси регіонального розвитку та сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції, яка була підтримана відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України (3 березня 2020 р. № 209-р).

Виходячи з наростаючих викликів сьогодення, актуалізується значення галузевих аспектів транскордонного співробітництва. Галузеве співробітництво має на меті забезпечити одночасний

синергетичний сталий розвиток прикордонних співпрацюючих територій у сфері інноваційних технологій та ділової діяльності у цих регіонах, відповідаючи потребам мешканців, збереженню довкілля та вимогам безпеки відповідно до національних, міжнародних / макрорегіональних інтересів (наприклад, шляхом розбудови транскордонної кластеризації). У той же час цей підхід повинен забезпечити прогрес за спільними пріоритетами Угоди про асоціацію, Європейської Зеленої угоди та парадигм ЄС «Наступне покоління», «Справедливий перехід» та «Східне партнерство», а також – за макрорегіональними стратегіями (у т. ч., Стратегії ЄС для Дунайського регіону) та міжнародними угодами і конвенціями (зокрема, Карпатської та щодо взаємодії на транскордонних водотоках).

Відповідаючи цим цілям, зокрема, у сфері комунікацій та інфраструктури перетину кордону (а також інших аспектів територіального розвитку, віддзеркалених у ТКС), нові програми на 2021-2027 рр. повинні, на наш погляд, стимулювати завчасну розробку необхідних техніко-економічних обґрунтувань і екологічних оцінок прикордонної інфраструктури (з визначенням реальних можливостей і завдань проектування та ремонту / реконструкції), що забезпечить покращення транскордонної мобільності, місцевих зв'язків, а також кращу синергію з основними потоками транспортних систем ЄС TEN-T та нових залізничних вантажних коридорів (RFC) (вони поширюються на простір Східного партнерства за рішенням Єврокомісії від 9 листопада 2018 р.).

Щодо енергетичної галузі – подальший транскордонний розвиток у сферах місцевого виробництва, транзиту, споживання і перетворень енергії та впровадження енергозберігаючих технологій, а також будь-які інші концентровані аспекти територіального розвитку повинні бути системно пов'язані зі стратегічним співробітництвом з ЄС, особливо на таких територіях, як, наприклад, спільні енергетичні острови, коридори TEN-E, комплекси та системи акумулювання на прикордонних річках, тощо.

У сфері міжнаціонального співробітництва між поліетнічними регіонами зі значною туристично-рекреаційною і історико-культурною спадщиною слід поєднувати, на нашу думку, потенціал вищезазначених і нижченаведених аспектів сталого розвитку територій / сільських районів, таких, як розвиток місцевої інфраструктури кордону та забезпечення мобільності через кордон, відновлення лі-

сів Карпат, використання нових можливостей громад та сприяння функціям новоутворених районів у процесі децентралізації тощо.

У сфері екологічної безпеки – пріоритети нових програм ТКС повинні бути орієнтовані на співпрацю в транскордонних річкових басейнах. Найбільш важливим для цієї мети має стати планування управління водними ресурсами та запобігання ризикам повеней і пом'якшення їх наслідків (а також з інших питань надзвичайних ситуацій) відповідно до приписів Угоди про асоціацію та ключових директив ЄС. Що стосується інших питань екологічної безпеки, зміни клімату та збереження природних ресурсів за допомогою найважливіших нових програм, що належним чином відповідають викликам кліматичних змін, як-то відновлення лісів, перш за все у карпатських водозборах основних європейських річок Балтійського та Дунайського макрорегіонів. Протягом останніх десятиліть, внаслідок зменшення акумулювання джерел питної води через снігозатримання і глетчери, це завдання є єдиною ефективною синергетичною відповіддю на наслідки глобальних змін клімату.

Для екологічно обґрунтованого виробничого та сільськогосподарського бізнесу транскордонний розвиток з відповідними освітніми, науковими та інформаційно-комунікативними програмами покидаючи сприяти транскордонному співробітництву. ТКС надає переваги проектам, заснованим на Циркулюючій економіці (Circular Economy) та загальних принципах найкращих доступних технологій (BAT), які охоплюють загальний життєвий цикл будь-яких сфер виробництва (торгівлі, споживання, поводження з відходами). Останнє має здійснюватись за економічними ланцюжками від вилучення природних ресурсів та відповідних природоохоронних / компенсаційних заходів, до вторинних ресурсів та економії енергії, користаючи можливості транскордонної кластеризації.

У свою чергу, секторальні пропозиції до нових Програм ЄС з транскордонного співробітництва з Україною на 2021-2027 рр. формулюються з урахуванням рішень керівництва України та відповідних її угод з ЄС. В якості інституційної основи для оновленого підходу до транскордонної співпраці могло б бути створення Європейських об'єднань територіального співробітництва (EGTC) (зокрема, на базі вже існуючих єврорегіонів), які передбачені Законом України «Про транскордонне співробітництво». І, як по-

чатковий крок для цього, може бути використана вже згадана трансформація Агенцій регіонального розвитку в Офіси регіонального розвитку та сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції. Зазначимо, що ідея створення яких вже підтримана ключовими українськими центральними органами виконавчої влади та Генеральним директором Єврокомісії DG-Regio.

Для підвищення рівня безпеки транскордонного співробітництва одним із ключових пріоритетів нових програм має бути підтримка розвитку сучасної прикордонної інфраструктури, відповідно до реальних завдань транскордонного сталого розвитку: від місцевої та транс'європейської мобільності до етно-культурних потреб людей.

Виклики ефективній роботі єврорегіону.

Єврорегіони є одним із найбільш вдалих прикладів інституціоналізованого транскордонного співробітництва на європейському континенті. Єврорегіони слугують ефективним знаряддям передачі «ноу-хау» у сфері управління, зокрема в контексті розширення ЄС та існування різних швидкостей інтеграції країн Центральної Європи та України. В першу чергу, можна вважати ефективною діяльність галузевих робочих груп, створених у рамках цих утворень, позаяк вони надають їй усталеного та системного характеру. Упродовж останніх років значно розширився перелік та спрямування двосторонніх транскордонних ініціатив місцевих/регіональних органів влади, однак їхню ефективність через локальний масштаб впливу поки що важко оцінити.

Позитивним прикладом транскордонного співробітництва у Центральній Європі є розробка концепцій / стратегій просторового розвитку, формування єврорегіонів у рамках ширших структур. Менші за масштабом утворення будуть ефективнішими у залученні коштів міжнародних донорів, зокрема ЄС.

Попри усі переваги єврорегіонів, конкретні транскордонні заходи, успіхи конкретних двосторонніх та тристоронніх проєктів, які були реалізовані на території єврорегіонів, зокрема Єврорегіону «Верхній Прут», на шляху успішно співробітництва є й суттєві перепони. Спільними для Єврорегіону «Верхній Прут», як і для інших єврорегіонів за участі адміністративно-територіальних одиниць України, Румунії та Молдови, є не тільки особливос-

ті утворення, але й проблеми, труднощі, які стоять на перешкоді реалізації транскордонних проєктів, а також розвитку транскордонного співробітництва із залученням технічної і фінансової допомоги з боку регіональних партнерів з країн ЄС і впливових міжнародних структур. Суть їх зводиться до наступного:

1. Недостатньо чіткою є нормативно-правова база для здійснення загального фінансування транскордонних проєктів (кредитування, концентрація місцевих, регіональних і державних бюджетних асигнувань і засобів приватних і міжнародних структур) і забезпечення відповідних гарантій.

2. Брак коштів для співфінансування проєктів, які реалізуються органами місцевої влади, установами, організаціями, в т. ч., неурядовими організаціями за програмами Європейського Союзу, Програм посольств європейських країн в Україні, проєктних програм міжнародних, приватних фондів та інших організацій.

3. Значна географічна площа євро регіонів та велика кількість членів євро регіонів не сприяють знаходженню оптимальних управлінських рішень, які б приймалися регіональними та місцевими органами влади для розв'язання проблем, що і є основною місією діяльності подібних структур у Європі.

4. Надмірна амбіційність і, водночас, нечіткість місії функціонування, повна відсутність персоналу структур євро регіонів на кордонах України та держав Центральної Європи, які декларують прагнення вирішити спільні проблеми у всіх сферах суспільного життя. Безумовно, вирішення різних гуманітарних, не лише економічних, проблем прикордоння є позитивним, але за відсутності пріоритетів, ця діяльність розпорошується і не є ефективною.

5. Практично відсутнім є спільне планування розвитку прикордонних територій, що, в цілому, гальмує і розвиток інших економічних ініціатив, зокрема розбудову інфраструктури прикордоння.

6. Окремі території, які є учасниками транскордонного співробітництва, характеризуються низьким рівнем соціально-економічного розвитку, порівняно з середніми національними показниками, нерозвиненою транспортною та комунікаційною інфраструктурою, що не сприяє взаємовигідному економічному співробітництву.

7. Різниця між рівнями децентралізації управління у країнах ЄС та в Україні і Республіці Молдова, специфіка правової системи

останніх двох країн, норми яких часто вступають в колізію з нормами ЄС у сфері управління, підприємницької діяльності тощо негативно впливає на рівень співпраці прикордонних регіонів.

8. У структурах Єврорегіону «Верхній Прут» недостатньо представлені та задіяні ділові кола. Робочі органи Єврорегіону представлені здебільшого державними службовцями, що мало сприяє вирішенню проблем представників бізнесу та інших зацікавлених сторін.

9. Регіональні та місцеві органи влади недостатньо залучають і, водночас, надають недостатню підтримку транскордонному співробітництву на рівні інститутів громадянського суспільства, особливо у випадках, коли останні реалізують проекти, які вписуються в стратегії розвитку територій.

10. Практично відсутньою є ефективна співпраця з просторового розвитку прикордоння та розбудови інфраструктури, що є традиційно основним завданням подібних структур у країнах Європейського Союзу.

11. Водночас, правовий та організаційний потенціал єврорегіонів не використовується повністю, в основному через те, що ні єврорегіони, ні їх інституції не мають статусу юридичної особи, що унеможливорює безпосереднє залучення ними проектів, інвестицій тощо.

12. Існуюча нині система оподатковування товарів і послуг, які виробляються на території єврорегіонів, створених на кордоні з Європейським Союзом, складні системи митної процедури, відсутність системи взаємовизнання сертифікатів, необхідність оформлення у різних структурах значної кількості інших документів роблять наразі невигідним розвиток товарообміну і кооперування в рамках єврорегіонів.

**ПРОПОЗИЦІЇ,
висловлені учасниками міжнародного круглого столу
«Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Євро-
регіону «Верхній Прут», присвяченого 20-ти річчю його
утворення, який відбувся 22 вересня 2020 р.**

22 вересня 2020 р. відбувся міжнародний круглий стіл «Нові європейські парадигми співпраці та потенціал Єврорегіону «Верхній Прут», присвячений 20-ти річчю його утворення, організований Чернівецьким регіональним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні, Республіці Молдова та Румунії,

Посадовці, експерти, представники інститутів громадянського суспільства прикордонних регіонів України, Республіки Молдова та Румунії, які взяли участь у роботі круглого столу, обговорили наступні проблеми: сучасні виклики та необхідність втілення нової архітекτονіки Єврорегіону «Верхній Прут» в контексті європейських тенденцій посткризового розвитку; економічні та інфраструктурні моделі тристоронньої єврорегіональної співпраці; потенціал транскордонної взаємодії громад та інститутів громадянського суспільства на території Єврорегіону «Верхній Прут».

За результатами обговорення учасники круглого столу запропонували наступне:

- Удосконалити наявні механізми отримання та використання технічної допомоги, що надається органам місцевого самоврядування, зокрема щодо забезпечення територіального та інституційного розвитку України відповідно до стандартів Європейського Союзу, зокрема фінансування бюджетними програмами та позабюджетними джерелами з максимально ефективним використанням базового підходу ЄС з відшкодування грантами міжнародної технічної допомоги та національного співфінансування транскордонних проєктів, підтриманих Європейською Комісією, та які відповідають державним, регіональним та місцевим цілям соціально-економічного розвитку прикордонних громад та регіонів.

- Урядовим, регіональним та місцевим органам влади України у взаємодії з партнерами з країн ЄС і Східного партнерства ви-

значити на всіх управлінських рівнях можливості підтримки та фінансування транскордонних проєктів, що мають спільні цілі та реалізація яких представляє взаємний інтерес (наприклад, з відновлення і розбудови міжнародного транзитного потенціалу).

- Посилити сучасний нормативно-правовий потенціал та інституційну основу єврорегіонів, зокрема Єврорегіону «Верхній Прут», у т. ч., утворенням дієвих структур (фондів, асоціацій тощо) з правом юридичної особи, зокрема Європейських об'єднань територіальної співпраці, що дасть можливість безпосереднього просування ними проєктів і залучення інвестицій тощо, із збереженням статусу Єврорегіону як політико-економічної та соціально-культурної платформи тристороннього співробітництва.

- Регіональним та місцевим структурам розробити фінансові механізми підтримки транскордонних ініціатив інститутів громадянського суспільства, принаймні на рівні співфінансування їхніх проєктів, у випадках їх відповідності основним цілям та напрямкам стратегій розвитку територій та громад.

- Урядовим структурам України підтримати діяльність єврорегіонів як форму «м'якої» євроінтеграції без порушення звичного для країн контексту розвитку. На базі одного з єврорегіонів (наприклад, пілотного Єврорегіону «Верхній Прут») здійснити порівняльний аналіз нормативно-правової бази в області транскордонного співробітництва з виробленням відповідних рекомендацій щодо її модифікації.

- Відпрацювати на базі пілотного Єврорегіону «Верхній Прут» правила підтримки регіональних проєктів, що діють у депресивних регіонах країн ЄС для її поширення на інші області України.

- Брати участь у підготовці спільних із сусідніми державами концепцій та стратегій розвитку прикордонних територій за різними напрямками діяльності, дотримуючись при цьому загальнодержавних інтересів та законодавства кожної сторони.

- Прикордонним регіональним та місцевим органам влади здійснювати інвентаризацію стратегій розвитку та проєктів у їх взаємозв'язку на відповідність цілям, пріоритетам, індикаторам результативності та ефективності, у т. ч., з єврорегіонального співробітництва.

- Керівництву адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону «Верхній Прут» сприяти організації під його егідою щорічних виставок-ярмарків, за принципом ротації, з метою

популяризації та спільного просування торговельно-економічного та туристичного потенціалу цих регіонів. Максимально залучати до відповідних ярмаркових заходів європейських партнерів Єврорегіону.

- Продовжити практику щорічного проведення (шляхом ротації) міжрегіонального тристороннього бізнес-форуму, спрямованого на демонстрацію торговельно-економічних досягнень та потенціалу регіонального співробітництва, ознайомлення з законодавчими особливостями сторін у сфері торгівлі та інвестицій. Залучати до участі у бізнес-форумі представників влади, очільників та провідних фахівців вільних економічних зон і технопарків трьох країн-сусідів.

- Запровадити практику проведення в рамках щорічних традиційних днів Європи також днів центрів адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону (за принципом ротації). Під час згаданих днів основну увагу приділяти демонстрації торговельно-економічного потенціалу, організовувати зустрічі ділових кіл українсько-румунсько-молдовського прикордоння.

- Ініціювати розробку стратегії розвитку туристичної галузі Єврорегіону «Верхній Прут», передбачивши в ній організацію спільних туристичних маршрутів.

- Сприяти транскордонному розвитку у сферах місцевого виробництва, транзиту, споживання і перетворень енергії та впровадження енергозберігаючих технологій у системному взаємозв'язку зі стратегічним розвитком прикордонних територій ЄС.

- Націлювати проекти за програмами ТКС з Євросоюзом на співпрацю в транскордонних річкових басейнах, особливу увагу приділяючи плануванню управління водними ресурсами та запобігання ризикам повеней і пом'якшення їх наслідків (а також з інших питань надзвичайних ситуацій) відповідно до приписів Угоди про асоціацію та ключових директив ЄС.

- Сприяти екологічно обґрунтованому сільськогосподарському та виробничому бізнесу із відповідними освітніми, науковими та інформаційно-комунікативними програмами, заснованими на Циркулюючій економіці (Circular Economy) та загальних принципах найкращих доступних технологій (BAT).

- Прикордонним регіональним та місцевим органам влади забезпечити комплексність, прозорість, системність та мультивекторність у реалізації проектів та формуванні й розвитку кластерів

в рамках транскордонної регіональної співпраці, віднайти можливість підтримки подібних проєктів, реалізованих інститутами громадянського суспільства.

- Органам влади, інститутам громадянського суспільства адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону «Верхній Прут» проявляти ініціативу щодо участі у розробці пріоритетних напрямків нових програм сусідства та партнерства Європейського Союзу.

- Збільшити кількість пунктів перетину кордону та провести технічну реконструкцію наявних, надати їм міжнародний статус, вдосконалити прикордонну інфраструктуру, сприяти підвищенню рівня кваліфікації прикордонників та митників, залучаючи з цією метою кошти ЄС.

- Продовжити розробку та реалізацію взаємних просвітницьких програм для населення прикордоння з метою поширення інформації про можливості транскордонного співробітництва, налагодження контактів між громадами по різні боки кордону.

- Керівництву адміністративно-територіальних одиниць Єврорегіону «Верхній Прут» підтримувати участь неурядових організацій у його діяльності, забезпечити їх представництво в усіх Робочих Комісіях Єврорегіону.

- Керівництву адміністративно-територіальних одиниць Єврорегіону «Верхній Прут» підтримувати участь депутатського корпусу адміністративно-територіальних одиниць-членів Єврорегіону, забезпечити їх представництво в усіх його робочих органах. Рекомендувати членам робочих органів Єврорегіону періодично звітувати про свою діяльність перед органами або зібраннями, що їх делегували.

- Раді Єврорегіону «Верхній Прут», з метою висвітлення її діяльності, залучати представників регіональних засобів масової інформації.

- Розглянути можливість створення дво- чи тристоронніх єврорегіональних ініціатив на території єврорегіонів, зокрема, Єврорегіону «Верхній Прут» (на взірць «Interregio»), завданням яких буде вирішення локальних проблем невеликих за площею територій, зокрема, завдань економічного розвитку та розбудови інфраструктури.

- Підтримка діяльності мережі офісів регіонального розвитку та сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції з метою

розробки стратегій/програм/проектів розвитку регіонів та територій прикордоння, а також з метою інформування громадян про діяльність ЄС.

- З метою подальшої гармонізації міжетнічних відносин на прикордонні та транскордонної співпраці у галузі етнополітики, керівництву Єврорегіону «Верхній Прут» ініціювати та підтримувати діяльність спільного науково-творчого колективу з напрацювання спільних підходів до моніторингу і наукового аналізу етнокультурного розвитку відповідних територій і регіонів.

- З метою попередження конфліктних ситуацій у міжетнічних та міжрегіональних відносинах на ґрунті різних тлумачень історичних та політичних подій ініціювати та підтримувати діяльність спільного науково-творчого колективу з вироблення коректних підходів до вивчення та подальшого висвітлення регіональної історії.

РІШЕННЯ № 8/2000

РАДИ ЄВРОРЕГІОНУ «ВЕРХНЬИЙ ПРУТ»

«Про пріоритетні сфери економічної та соціальної діяльності

в Євросерегіїні «Верхній Прут».

м. Дніпеч

30 листопада 2000 р.

У відповідності до статей 5 і 6 Угоди про створення Євросерегіїні «Верхній Прут»

1. Рада Євросерегіїні затверджує наступний перелік пріоритетних сфер економічної та соціальної взаємоп'язаної діяльності в Євросерегіїні:

- розвиток транспортно-комунікаційної інфраструктури на рівнях трансєвропейських коридорів та місцевих сполучень;
- розвиток енергетичної інфраструктури на рівнях взаємодії державних мереж локалізованих джерел енергії;
- вдосконалення водокористування та водоканалізаційних систем;
- лісокористування та розвиток лісової і деревообробної промисловості, агропромислового комплексу і легкої промисловості;
- розвиток трансєвропейської торгівлі на місцевому рівні та збільшення транзитної торговельної діяльності;
- розвиток сучасних видів трансєвропейського туризму;
- охорона здоров'я населення і рекреаційна діяльність в Євросерегіїні;
- спільна розбудова системи освіти, наукового і культурного співробітництва в Євросерегіїні.

НОТĂРĂРЕА № 8/2000

А КОНСИЛІУЛУ І ЕУРОРЕГІОНІІ

«ПРУТУЛ ДЕ СУС»

«Cu privire la domeniile prioritare ale activităţii economice şi sociale a Euroregiunii «Prutul de Sus»

Municipiul. Edineţ

30 noiembrie 2000

În conformitate cu articolele 5 şi 6 ale Acordului privind crearea Euroregiunii "Prutul de Sus"

1. Consiliul Euroregiunii aprobă următoarele domenii prioritare de activitate economică şi socială reciprocă în cadrul Euroregiunii:

- dezvoltarea infrastructurii de transport şi comunicaţii la nivelul coridoarelor transeuropene şi comunicaţiilor locale;
- dezvoltarea infrastructurii energetice la nivelul interacţiunii reţelelor de stat şi surselor de energie localizate;
- perfecţionarea consumului de apă şi a sistemelor de canalizare;
- exploatarea pădurilor şi dezvoltarea industriei forestiere şi de prelucrare a lemnului, a complexului agroindustrial şi industriei uşoare;
- dezvoltarea comerţului transfrontalier la nivel local şi mărire volumului activităţii comerciale de tranzit;
- dezvoltarea tipurilor moderne de turism transfrontalier;
- protecţia sănătăţii populaţiei şi activitatea recreativă în cadrul Euroregiunii;
- edificarea în comun a sistemului de învăţământ, de colaborare ştiinţifică şi culturală în cadrul Euroregiunii.

DECISION № 8/2000

OF THE COUNCIL OF EUROREGION

«UPPER PRUT»

«On the priority spheres for the Social & Economic activities in Euroregion «Upper Prut»

city Edinets

November 30, 2000

Accordingly to the Articles 5 and 6 of the Agreement regarding the setting up of the Euroregion «Upper Prut»

1. Council of the Euroregion adopts the follows list of priority spheres for the linked Economical & Social activities in the Euroregion

- development of transport & communications infrastructure on the levels of Trans-European corridors and local traffic;
- development of energetic infrastructure on the levels of state systems and local sources;
- update of the water supply and canalisation systems;
- forestry and development of the timber and wood-working industries, agro-industrial complex and light industry;
- development of transfrontier trading on the local level and transit trading activity build-up;
- development of the modern categories of cross-border tourism;
- population health protection and recreational activity in Euroregion;
- joint development of the system for education, scientific & cultural collaboration in Euroregion.

- tune of collaboration between mass-media of Euroregion members to provide the interest of population and their broad support for Euroregion activity.

Цей текст укладено в п'яти екземплярах, які є Презентul text a fost încheiat în cinci exemplare, toate Done in five copies, all being equally authentic, рівно автентичними. У разі розбіжностей у find egal autentice. În caz de divergență în Should any controversies concerning тлумаченні, перевага надається англійському interpretare, textul în limba engleză va prevala. interpretation of the texts arise, preference will be given to the English text текстів. .

Теофіл БАУЕР – Виконавчий Голова Ради Слорегіону "Верхній Прут", голова Чернівецької обласної державної адміністрації	Теофіл БАУЕР Președintele în Exercițiu al Consiliului Euroregiunii „Prutul de Sus”, șeful Administrației Regionale de Stat Cernăuți	Teofil BAUER – President In Charge of the Euroregion's Council, Head of Chernivsi Regional State Administration
Ніколае КИРИЛЬЧУК – голова Бельської повітової ради	Ніколае ШИРИЛІЦИУС – președintele Consiliului Județean Bălți	Nicolae KIRILCHUK – Head of Belts County Council
Іоан АНКУЛЕССЕ – голова Ботошанської повітової ради	Іоан АНІЦУЛĂESE – președintele Consiliului Județean Botoșani	Ioan ANICULĂESE – Head of Botoșani County Council
Іон ГУЦУ – голова Сдинецької повітової ради	Іон ГУТУ – președintele Consiliului Județean Edineț	Ion GUTSU – Head of Edinets County Council
Гаврил МИРЗА – голова Сучавської повітової ради	Гаврил МІРЗА – președintele Consiliului Județean Suceava	Gavril MYRZA – Head of Suceava County Council
Корнелій НІКІТОВИЧ – керівник Секретаріату Ради Слорегіону «Верхній Прут», заступник голови Чернівецької обласної державної адміністрації	Комелій НІСНІТОВІЦИ – conducătorul Secretariatului Consiliului Euroregiunii "Prutul de Sus", adjunct al șefului Administrației Regionale de Stat Cernăuți	Korneliy NIKITOVICH – Chief of the Secretarian of the Euroregion's Council, deputy Head of Chernivsi Regional State Administration

Інформаційно-аналітичне видання

ЄВРОРЕГІОН «ВЕРХНІЙ ПРУТ»: ДОСВІД, ОСОБЛИВОСТІ, ВИКЛИКИ, ШЛЯХИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА

Укладачі:

*Сергій Гакман, Наталія Нечаєва-Юрійчук,
Зіновій Бройде*

Науковий редактор *Микола Ярмистий*

Коректор *Інна Криворук*

Комп'ютерна верстка *Віталія Моцкіна*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 2,09. Зам. № 1561.

Видавець та виготовлювач

в и д а в н и ч и й д і м
p u b l i s h i n g h o u s e

Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ЧЦ №1 від 10.07.2000 р.

телефон
[0372] 552 943

адреса
58000, м. Чернівці,
вул. Радищева, 10

e-mail
info@bukrek.net

web-сайт
www.bukrek.net

Засідання
Ради
Єврорегіону
«Верхній Прут»,
м. Чернівці,
16.11.2001 р.

Засідання Робочої
Комісії Єврорегіону
«Верхній Прут»
з питань економіки,
інфраструктури і
туризму
07.07.2002 р.

Засідання
Ради
Єврорегіону
«Верхній Прут»,
м. Сучава.
29.05.2010 р.

Засідання
Ради
Євро регіону
«Верхній Прут»
с. Бояни,
Чернівецької
області
27.04.2018 р.

Спільне засідання Чернівецької обласної ради і Сучавської повітової ради, м. Сучава, 2012 р.

Спільне засідання Чернівецької обласної ради і Сучавської повітової ради, м. Сучава, 2016 р.

SINGEREI

Заходи
Європейського
тижня молоді.
Сучава,
листопад 2006 р.

Спільний
українсько-
румунський
тренінг.
Дорогой
Ботошанського
повіту,
листопад 2007 р.

Засідання
Транскордонної
платформи
неурядових
організацій з
міжрегіонального
співробітництва,
Чернівці, січень
2011 р.

Зустріч
представників
неурядових
організацій
Єврорегіону
«Верхній Прут»
м. Белць,
Республіка
Молдова.
Лютий 2011 р.

SUCEAVA

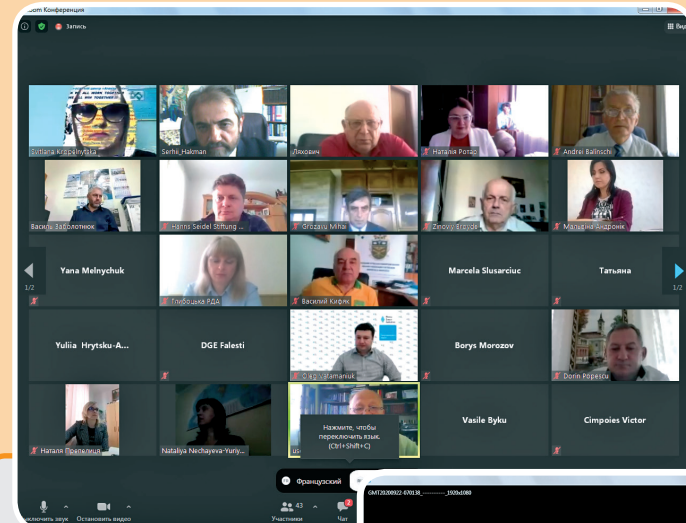

Міжнародна наукова конференція Центрально-Європейської Ініціативи «ЦЄІ - Буковина» на міжнародному контрольно-пропускному пункті «Сірет - Порубне», 2006 р.

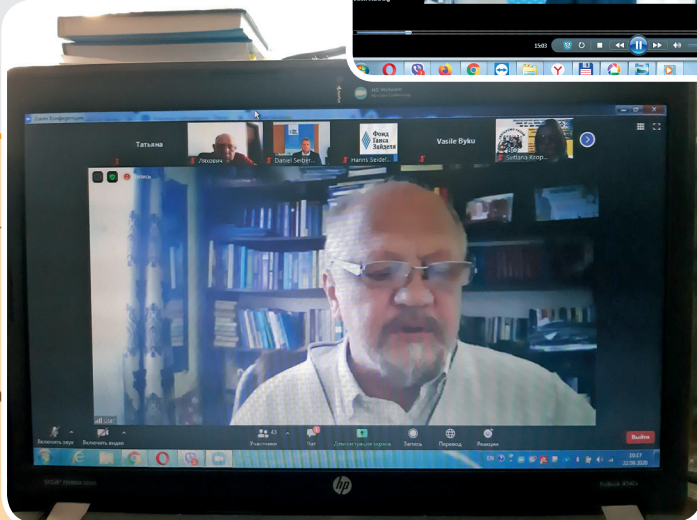
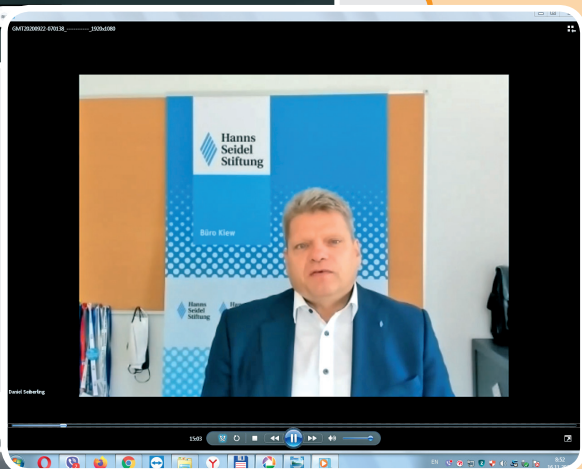
Розробка стратегії розвитку туристичної галузі територій Єврорегіону «Верхній Прут», с. Мигове, Чернівецької області 2013 р.

Спільні консультації служб з надзвичайних ситуацій Чернівецької області і Сучавського повіту на міжнародному контрольно-пропускному пункті «Сірет - Порубне», 2018 р.

Міжнародний
онлайн круглий стіл
«Нові європейські
парадигми співпраці
та потенціал Єврорегіону
«Верхній Прут»,
22 вересня 2020 р.

Емблема та карта
Єврорегіону «Верхній Прут»

